

STRATEGIJA ZA ROME

V TEKU JE PRIPRAVA STRATEGIJE, KI NAJ BI JO DRŽAVA SPREJELA DO KONCA LETA 2015. ODGOVORNOST CELOTNE DRŽAVE IN POSEBEJ VSEH RELEVANTNIH MINISTRSTEV JE, DA BO STRATEGIJA:

KONKRETNA, z MERLJIVIMI CILJI, usmerjenimi v resnične izboljšave oziroma rešitve

s KONKRETNIMI DATUMI izvedbe posameznih ukrepov

z OPREDELITVIJO ODGOVORNOSTI in zadolžitvami posameznih resorjev za ukrepe

z ZAGOTOVITVIJO FINANČNIH SREDSTEV za njeno izvedbo

imela STALEN MONITORING UČINKOV; država naj v ta namen prične z zbiranjem razčlenjenih podatkov

IZOBRAŽEVANJE

DEJANSKO STANJE/IZZIVI:

- Slaba vključenost romskih otrok v izobraževanje ter nizek šolski uspeh oz. nenapredovanje, pri čemer je ključen izziv, da številni romski otroci v šolo ne hodijo. V primeru neobiskovanja se država prepogosto odzove zgolj represivno, tudi z zmanjšanjem socialne pomoči. Zbiranje informacij na terenu v zadnjih letih kaže, da na Dolenjskem, v Posavju ter v Beli krajini velika večina romskih otrok ne izdelava OŠ, večinoma zaradi neobiskovanja pouka.

Če izpostavimo primer: na OŠ Milana Jarca Črnomelj v šolskem letu 2012/13 kar 28 od 37 romskih učencev ni izdelalo razreda; od desetih prvošolčkov štirje niso napredovali.

- Nizka vključenost v vrtce: posledično imajo manjše možnosti, da se naučijo slovenski jezik in pridobijo druge veščine in znanja, ki jih sicer pridobivajo otroci v vrtcih.

- Slabe bivanjske razmere prav tako prispevajo k slabi vključenosti romskih otrok in slabemu uspehu. Romski otroci, ki živijo v nelegalnih romskih naseljih, brez dostopa do javne infrastrukture, so že v začetku v slabšem položaju. Težje skrbijo za osebno higieno in so lahko žrtve zasmehovanja; naloge morajo delati pozimi ob svečah, o uporabi računalnika lahko (tudi sicer) le sanjajo.

- Izobraževanje ima kot edini resor svojo Strategijo vzgoje in izobraževanja Romov, a bo za njeno učinkovitost potrebna vključitev več resorjev: vsakršen ukrep s področja izobraževanja bo lahko učinkovit le z okrepljenimi kapacitetami socialnih delavcev in ob zagotovitvi osnovnih storitev, kot so voda, elektrika in varnost bivanja.

DOSTOP DO VODE, ELEKTRIKE, SANITARIJ

DEJANSKO STANJE/IZZIVI:

- Od 20 do 30 odstotkov romskih naselij na JV države nima dostopa do vode in kar 40 odstotkov romskih naselij v tem delu države nima elektrike – po edino dostopnih uradnih ocenah. Po slovenski zakonodaji je dostop do javne infrastrukture – vode, sanitarij in elektrike – na voljo le za bivališča, ki imajo gradbeno dovoljenje. To je v ostrem nasprotju z mednarodnim pravom, ki jasno določa, da sta dostop do pitne vode ter sanitarij človekova pravica, ne glede na pravni status bivališča.

Številne občine so prebivalcem takih naselij zagotovile dostop do vode, še vedno pa obstajajo tudi občine, zlasti

v JV Sloveniji, ki romski skupnosti vode ne želijo zagotoviti. Si predstavljate življenje brez elektrike: tudi v največji poletni vročini je treba zakuriti ogenj, da skuhate kavo?

Romi so se glede dostopa do elektrike v 2014 že obrnili na domača sodišča. Prav tako sta bili v letu 2014 na Evropsko sodišče za človekove pravice vloženi dve pritožbi zaradi dostopa do pitne vode. Ali nam bo moral znova Strasbourg povedati, kaj je človeško in prav?

- Brez vode in elektrike ni vključenosti v družbo: voda je osnovno sredstvo za zagotavljanje osebne higiene in za gospodinjstvo (pitje, kuhanje hrane, čiščenje...), pri čemer je zlasti pomembna njena neoporečnost. Številni Romi so prisiljeni uporabljati vodo iz potokov, bencinskih črpalk ali pokopališč. Na voljo je malo vode in težje skrbijo za higieno, zaradi tega so tako otroci v šolah kot odrasli na delovnih mestih lahko zasmehovani.

- Uporaba oporečne vode (iz potokov) povzroča stalne zdravstvene posledice, kot so driska, rotavirusi in izpuščaji.

OBVEZE DRŽAVE Z VIDIKA ČLOVEKOVIH PRAVIC – NUJNI CILJI STRATEGIJE

- Država mora vsem prebivalcem, brez diskriminacije, zagotoviti dostop do vode in sanitarij za osebno in domačo rabo. Po mednarodnem pravu je dostop do vode človekova pravica in jo država mora zagotoviti vsem prebivalcem, ne glede na to, ali živijo v legalnem ali nelegalnem bivališču.

- Država naj zagotovi dostop do elektrike, kar je mogoče že po sedaj veljavnih pravnih pravilih in praksah nekaterih občin (denimo preko »kamp priključkov«).

Sam dostop do vode in elektrike še ne prejudicira bodočega statusa bivališč, na primer legalizacije. V primeru strahu pred neplačili se lahko plačilo storitev odvaja od socialnih prejemkov.

UREJANJE PRAVNEGA POLOŽAJA ROMSKIH NASELIJ

DEJANSKO STANJE/IZZIVI:

- Ni pravne varnosti – negotova prihodnosti. Romi, ki živijo v nelegalnih naseljih, ne vedo, kaj se bo zgodilo z njihovimi domovi, pogosto živijo celo v strahu pred rušitvijo. Po mednarodnem pravu morajo imeti vse osebe, ne le v lastniškem stanovanju, ampak tudi najemniki in ljudje v nelegalnih naseljih, zaščito pred prisilno izselitvijo, nadlegovanjem in drugimi grožnjami.

Izselitve same po sebi niso prepovedane, prepovedane pa so prisilne izselitve: ko niso zagotovljena posvetovanja, prebivalci niso obveščeni v razumnem času, nimajo na voljo pravnih sredstev in zagotovljenih alternativnih primernih stanovanj.

V slovenskem pravnem redu trenutno ni ustrezne zaščite pred prisilnimi izselitvami.

- Ni možnosti za boljše bivalne pogoje, vključno z vodo in elektriko. Imetniki nelegalnih bivališč teh ne smejo popravljati ali dograjevati, saj takoj prejmejo odločbo za rušenje. V praksi lahko to onemogoči tudi gradnjo stranišča ali kopalnice.

- Prostorska segregacija in diskriminacija. Večina Romov v JV delu Slovenije živi v ločenih naseljih, ker je to njihova edina možnost. Lokalne oblasti pogosto nimajo na voljo neprofitnih stanovanj; v manjših občinah pogosto celo ni dovolj najemniških stanovanj ali pa jih sploh ni. Če želijo Romi kupiti ali najeti nepremičnino zunaj romskih naselij, pogosto naletijo na odpor okoliškega prebivalstva.

- Pravna neurejenost romskih naselij predstavlja veliko oviro pri dostopu do javne infrastrukture, vključno z vodo in elektriko, ter s tem vpliva na zmoglost izobraževanja in zaposlovanja.

Upravno sodišče RS je leta 2014 Zakon o graditvi objektov poslalo v presojo Ustavnemu sodišču RS, saj ta zakon ne upošteva specifik nelegalnih romskih naselij.

OBVEZE DRŽAVE Z VIDIKA ČLOVEKOVIH PRAVIC – NUJNI CILJI STRATEGIJE

- Država mora legalizirati naselja, kjer je to možno. Kadar pa to ni mogoče, mora zagotoviti ustrezne alternativne rešitve.

- Država mora v skladu z mednarodnim pravom zagotoviti jasno prepoved prisilnih izselitev. Zagotoviti mora, da se morebitne izselitve izvajajo le po posvetovanju s skupnostmi in ob ustreznih pravnih varovalkah, vključno z zagotovitvijo

alternativnih primernih nastanitev. Nihče ne sme postati brezdomen.

- Država mora preprečevati prostorsko segregacijo, vključno z nadzorom prostorskih načrtov in stanovanjskih programov ter zagotovitvijo stanovanjskih kapacitet zunaj romskih naselij.

KDO MORA UKREPATI?

Državni zbor
posodobitev
zakonodaje

Vlada RS/Urad za narodnosti
zagotovitev medresorskega razumevanja in delovanja v pripravi Strategije za Rome in njenemu uresničevanju/uskladitev resorjev glede črpanja sredstev EU/priprava zakonodajnih predlogov, kjer je potrebno

Ministrstvo za infrastrukturo
zagotovitev dostopa do osnovne infrastrukture (voda, sanitarije, elektrika)/zagotovitev ustreznih (evropskih) finančnih virov in razpisov za razvoj infrastrukture v romskih naseljih

Ministrstvo za delo, družino,
socialne zadeve in enake možnosti

zagotavljanje zadostnih kapacitet za v skupnost usmerjeno delo, tudi podpora učinkovitejšemu vključevanju v izobraževalni sistem/opolnomočenje in dodatno usposabljanje zaposlenih na Centrih za socialno delo/preprečevanje prisilnih porok in mladoletnih nosečnosti/spodbujanje zaposlovanja Romov/aktivna podpora zaposlovalcem/zagotovitev dodatne spodbude za Rome, ki se zaposlijo/spodbujanje socialnega vključevanja in boja proti revščini

Ministrstvo za zdravje

omogočiti in zagotoviti uporabo storitev v zdravstvenem sistemu na enaki ravni kot za neromsko prebivalstvo, vključno s preventivnimi programi in pripravami na porod in starševstvo; v ta namen razširiti oblike in pristope ter usposobiti zdravstvene delavce za premostitev kulturnih in jezikovnih nesporazumov ter neenake obravnave

Ministrstvo za izobraževanje,
znanost in šport

nadaljevanje uresničevanja Strategije vzgoje in izobraževanja Romov ter njeno nadgrajevanje/zagotovitev programov predšolske vzgoje/spremljanje obiskovanja in uspešnosti romskih otrok v šolah/redni stiki s starši

Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko
zagotovitev ustreznih finančnih virov in razpisov za razvoj romskih naselij/potrditev programov in projektov za Rome, financiranih iz sredstev evropskih skladov v novem programskem obdobju 2014-2020

Ministrstvo za
notranje zadeve

zagotovitev v skupnost usmerjenega policijskega dela/osveščevalne in svetovalne aktivnosti s ciljem preprečevanja trgovine z ljudmi

Ministrstvo za kmetijstvo,
gozdarstvo in prehrano
razrešitev pravnega položaja bivališč na kmetijskih zemljiščih

Ministrstvo za kulturo

skrb za ohranjanje in razvoj romske kulture

Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo

socialno podjetništvo za Rome/aktivno podjetniško svetovanje/zagotovitev ustreznih (evropskih) finančnih virov in razpisov za razvoj infrastrukture v romskih naseljih

Ministrstvo za okolje in prostor

pričetki postopkov legalizacije oziroma ureditve pravnega položaja bivališč/zagotovitev dostopa do osnovne infrastrukture (voda, sanitarije, elektrika)

Občine

pričetki postopkov legalizacije oziroma ureditve pravnega položaja bivališč/zagotovitev dostopa do osnovne infrastrukture (voda, sanitarije, elektrika)/zagotovitev najemniških kapacitet/dejanska vključitev Romov v postopke odločanja/povezovanje institucij in Romov na lokalni ravni